

Statsråd Grete Faremo
Justis- og beredskapsdepartementet
Gullhaug Torg 4A
Postboks 8005 Dep, 0030 Oslo

Oslo, 8. mars 2012

SPØRSMÅL TIL RETURAVTALEN MELLOM NORGE OG ETIOPIA

Etter møter med UDI og IOM i Oslo, samt et besøk i Addis Abeba 24. – 27. februar, har NOAS flere spørsmål til returavtalen mellom Norge og Etiopia, inngått 26. januar 2012.

I avtalens artikkel 3, punkt 4 forplikter Norge seg på å framlegge sin etiopiske motpart «*as much information as possible with regard to the returnees*». Returavtalen mellom Norge og Etiopia skal i utgangspunktet gjelde alle etiopiere som oppholder seg i Norge uten lovlig grunnlag. I realiteten er det ingen hemmelighet at den primære målgruppen for denne avtalen er asylsøkere som har fått avvist sin søknad om beskyttelse fra det etiopiske regimet de nå skal returneres til.

Etter spørsmål fra Trine Skei Grande svarte justisministeren 17. februar at informasjon knyttet til den enkeltes anførsler i forbindelse med asylsaken ikke skal utgis til etiopiske myndigheter: «Det dreier seg om ikke-sensitive personopplysninger, dokumentasjon på identitet, samt særlige forhold knyttet til helsetilstand og om personen ev. anses som særlig farlig».

Spørsmål 1: Dersom norske myndigheter ikke har villet åpne for utveksling av annen informasjon enn det som er strengt nødvendig for å identifisere personer og informasjon knyttet til den enkeltes helse og sikkerhet i forbindelse med uttransportering: Hvorfor har Norge i avtalen med Etiopia valgt en annen og langt videre ordlyd i punktet om informasjonsutveksling om den enkelte returnerte enn i de tilsvarende returavtaler med Afghanistan (2005) og Irak (2009)? I begge disse avtalene understrekes det at «relevant informasjon – **unntatt personopplysninger vedrørende innholdet i asylsøknader** – regelmessig vil bli utvekslet mellom partene». (NOAS' utheving)

I returavtalen med Afghanistan understrekes det at «alternativer til frivillig retur i alle tilfeller skal være en siste utvei. Før slike alternativer utredes for de berørte, skal alle humanitære sider ved deres situasjon være behørig vurdert. Det vil bli gitt tilstrekkelig varsel og alle anstrengelser vil bli gjort for å oppmuntre dem til å velge frivillig retur. Norges regjering vil forvise seg om at det blir tatt hensyn til utviklingen i Afghanistan.» Det blir videre slått fast at «alternativer til frivillig retur for personer ... vil i prinsippet ikke bli vurdert før det har gått tre måneder etter undertegning av dette memorandum».

I avtalen med Irak står det at retur primært skal skje «etter den enkeltes fritt uttrykte ønske, basert på deres kunnskap om situasjonen i de aktuelle områder for retur og om muligheter for fortsatt opphold i Norge».

Avtalen med Etiopia sier at retur av etiopiere skal «primært skje etter deres eget fritt uttrykte ønske». I denne avtalen blir det, i motsetning til i avtalen med Afghanistan, ikke gitt noen garanti for at alle humanitære sider ved de returnertes situasjon skulle være behørig vurdert **før** eventuell tvangsutsending. Heller ikke blir det åpnet for en vurdering av mulige konsekvenser ved retur av personer som har drevet politisk opposisjonsvirksomhet fra Norge.

Spørsmål 2: Mener Justisdepartementet at også når det gjelder etiopiere vil «alle anstrengelser» blir gjort, gjennom for eksempel informasjon og dialog, for å oppmuntre etiopiere til å velge frivillig retur?

Statssekretær Pål Lønseth har gjentatte ganger understreket at for asylsøkere som har fått avslag i UDI og UNE, finnes det absolutt ingen grunn til å stille spørsmål ved om det likevel kan foreligge behov for beskyttelse. Situasjonen er imidlertid at mange etiopiere har vært lenge i Norge. Noen fikk midlertidige arbeidstillatelser etter at det etiopiske regimet slo knallhardt ned på all politisk opposisjonsvirksomhet etter valget i 2005. I årene siden har mange på ulike vis støttet til dels forbudte opposisjonspartier og har deltatt i ulik regimekritisk virksomhet. Flere av dem har deltatt i demonstrasjoner mot statsminister Meles Zenawi i Norge og deltatt på nettforum for opposisjon og regimekritikk.

I Addis Abeba bekreftet ARRAs prosjektleder Yehualashet Gebremedhin overfor NOAS at medlemskap i forbudte organisasjoner ville få konsekvenser ved retur. Andre former for støtte og deltakelse i regimekritisk opposisjonsvirksomhet fra diaspora vil bli vurdert sak for sak, forklarte Gebremedhin.

Utviklingsminister Erik Solheim sa i Stortinget 28. februar at regjeringen er kritisk til menneskerettighetssituasjonen i Etiopia og at det er grunn til bekymring for at antiterrorlovgivningen kan bli brukt politisk mot dem som er uenige med regjeringen i Etiopia, at det er betydelig grunn til bekymring for pressefriheten i Etiopia, at journalister fengsles og dette bidrar til en betydelig grad av selvsensur, at det er et bekymringsfullt begrenset rom for politisk opposisjon i Etiopia og at en rekke opposisjonspolitikere fengsles.

Spørsmål 3: Mener Justisdepartementet at Norges regjering, når det gjelder etiopiere vil «forvise seg om at det blir tatt hensyn til utviklingen» i Etiopia før tvangsretur?

Spørsmål 4: Hvordan vil Justisdepartementet forvise seg om at enkeltpersoner ikke returneres før deres anførsler om politisk aktivitet i - og fra Norge blir vurdert i lys av den negative utviklingen i menneskerettighetssituasjonen i Etiopia?

Norske myndigheters sentrale motpart i avtalen er det etiopiske ministeriet for flyktninger og returnerte, Administration for Refugee and Returnee Affairs (ARRA). ARRA rapporterer til en annen avtalepart; den etiopiske sikkerhets- og etterretningstjenesten, National Intelligence and Security Services (NISS). Blant institusjonene som rapporterer til NISS er den føderale enheten for politiets kriminalitetsetterforskning, Maekelawi. En institusjon som er beryktet for langvarig varetektsfengsling uten rett til juridisk rådgivning og for bruk av tortur.

I avtalene med Afghanistan og Irak forplikter de to statenes myndigheter seg til å «treffe nødvendige tiltak for å sikre at afghanere/irakere kan returnere uten frykt for trakassering, skremser, forfølgelse, diskriminering, rettsforfølgelse eller straffetiltak av noen art». En tilsvarende formulering finnes ikke i returavtalen med Etiopia.

Spørsmål 5: Hvorfor er det ikke tatt inn i avtalen med Etiopia en forpliktelse fra etiopiske myndigheter til å garantere retur uten frykt for trakassering, skremser, forfølgelse, diskriminering, rettsforfølgelse eller straffetiltak av noen art?

I Afghanistan samarbeider norske myndigheter med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) om retur og reintegrering. I Irak er International Organization for Migration (IOM) norske myndigheters samarbeidspartner. I Etiopia er det den etiopiske stats egne institusjoner som skal utføre alle funksjoner i avtalen etter at de returnerte har ankommet hjemlandet. IOM assisterer i dag Sveits, Belgia og Tyskland med individuell reintegrering av frivillig returnerte etiopiere. IOM leverer hvert halvår rapporter til disse landene om sosioøkonomiske forhold og helsesituasjonen i de områdene det er aktuelt å returnere til. IOM leverer i tillegg halvtårlige rapporter med bilder og intervjuer med de returnerte om deres situasjon. Slik reintegrering og rapportering kunne IOM også bidratt med overfor frivillig returnerte fra Norge. Organisasjonen ble imidlertid aldri kontaktet med forespørsel om dette fra norske myndigheter.

Spørsmål 6: Hvorfor ønsket ikke Justisdepartementet at en uavhengig organisasjon som IOM skulle utføre det reintegrerings- og rapporteringsarbeid Norge har forpliktet seg til å betale i Etiopia?

Avtalen mellom Norge og Etiopia ble undertegnet 26. januar 2012. Justisdepartementet gikk umiddelbart ut med en frist på kun 8 uker fra avtalesignering til første tvungen retur av etiopiere ville kunne finne sted; fra 15. mars 2012.

Det fulgte imidlertid ikke med noe konkret informasjon om hva ARRAs reintegreringstiltak kunne dreie seg om, om eventuelle kriterier eller forpliktelser som fulgte tiltakene eller om hvordan avviste asylsøkere skulle gå fram for å skaffe seg slik informasjon fra ARRA. Det ble vist til IOM for informasjon og veiledning, uten at IOM var blitt gitt informasjon om innhold i avtalen eller hvordan ARRA ville gjennomføre individuell reintegrering i Etiopia. ARRA er en den etiopiske stats administrasjon av utenlandske flyktninger til Etiopia. Institusjonen ble opprettet i 1988, for å håndtere store flyktingestrømmer fra Sudan og Somalia. Ministeriet driver i dag i samarbeid med ulike FN-organisasjoner flere store flyktingleirer for somaliske, sudanske og eritreiske flyktninger og er engasjert i repatriering av flyktinggrupper ut av Etiopia. Internt i Etiopia er ARRA involvert i omstridt tvangsflytting av nomadiske folkegrupper for å gi rom for salg av jord til utenlandske investorer og i forbindelse med store damprosjekter. ARRAs prosjektleder Yehualashet Gebremedhin bekreftet overfor NOAS at ARRA ikke har noen erfaring med individuell reintegrering av den type det legges opp til i avtalen mellom Norge og Etiopia. Dette er virksomhet som nå må utvikles av et eget kontor som skal opprettes i ARRA.

Spørsmål 7: Hvorfor mente Justisdepartementet det var en bedre løsning at det statlige ARRA utvikler et program for individuell reintegrering av returnerte enn å benytte IOMs allerede eksisterende program og erfaring med dette i Etiopia?

Spørsmål 8: Hvordan vurderte Justisdepartementet etiopiere i Norges mulighet til å – innen fristen 15. mars - få god informasjon om et retur- og reintegreringsprogram som tidlig i mars fortsatt ikke var verken etablert eller konkretisert?

Det eksisterer i dag ingen uavhengige medier i Etiopia. Journalister og bloggere fengsles for påstått terror aktivitet. En av dem som i løpet av mars får sin sak opp for retten, er journalisten, redaktøren og bloggeren Eskinder Nega. Han startet Etiopias første private avis «Etiopis» tidlig på 90-tallet og har vært arrestert en rekke ganger. Seinest i september i fjor. Forbrytelsen var da at han i sin nyhetsblogg hadde oppfordret etiopiske myndigheter til å stanse tortur i etiopiske fengsel, slutte å fengsle politiske dissidenter og respektere ytringsfriheten. Strafferammen er minimum 14 års fengsel, maksimum dødsstraff. I Addis Abeba fikk NOAS vite at utskrifter av eposter og nettaktivitet benyttes som bevismateriale i mange av retts sakene mot journalister, bloggere og opposisjonelle. Nega er en av få regjeringskritiske journalister som ikke har flyktet fra Etiopia. Landet har de siste ti årene hatt det høyeste antallet flyktede journalister i Afrika. I ly av landets nye antiterrorlovgivning er det kriminelt å omtale forbudte organisasjoner og virksomhet som myndighetene definerer som terroristaktivitet. 11 journalister ble under den samme lovgivningen anklaget for terrorisme i 2011.

Spørsmål 9: Hvordan forventer Justisdepartementet å få uavhengig informasjon om situasjonen for tvangsreturnerte etiopiere, som i Norge gjennom demonstrasjoner, internettaktivitet eller på annen måte har støttet forbudte etiopiske organisasjoner eller omtalt aktivitet som etiopiske myndigheter definerer som terroraktivitet?

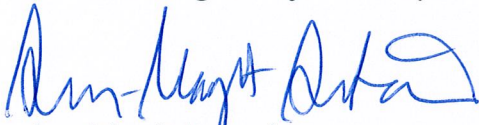
Norge har forpliktet seg til å betale flybilletter og alle reisekostnader, en engangsutbetaling på NOK 15.000 til hver frivillig returnert og inntil NOK 30.000 per returnert til integreringstiltak som ARRA fritt kan definere og sette kriteriene for. I avtalens artikkel 4, punkt 2 omtales dette som eksisterende humanitære tiltak og gjenoppbyggingsprogram i regi av den etiopiske stat eller NGO'er under etiopisk lovgivning. I tillegg skal Norge betale ARRA NOK 26.000 pluss administrasjonskostnader per returnert.

Spørsmål 10: Uten medvirkning av en uavhengig organisasjon i retur og reintegreringsarbeidet i Etiopia og uten frie medier: Hvordan vil Justisdepartementet sikre uavhengig informasjon om ARRAs reintegreringstiltak, hvilke vilkår som stilles overfor den enkelte returnerte og pengebruken innenfor den nye norskfinansierte aktiviteten i ARRA?

Spørsmål 11: I følge informasjon gitt til IOM vil NOK 26.000 per returnert gå til finansiering av ARRAs lokale Community Assisting Projects. Hvilke garantier har Justisdepartementet for at Norge ikke med disse midlene bidrar til finansiering av internasjonalt kritisert tvangsflytting av nomadestammer og andre marginaliserte befolkningsgrupper i Etiopia?

Dagene løper raskt mot Justisdepartementets frist 15. mars. NOAS har stor pågang av etiopiere med mange spørsmål om returavtalen, hvordan retur og reintegrering konkret skal gjennomføres og hvilke konsekvenser dette vil kunne få for dem. Spørsmål heller ikke UDI og IOM i dag kan svare på. Vi imøteser derfor raske og avklarende svar fra Justisdepartementet.

Med vennlig hilsen
for **Norsk Organisasjon for Asylsøkere**

Ann-Magrit Austenå
Generalsekretær